

Declarația celui de-a doua ședință a Grupurilor de consultări interne dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană dedicate comerțului și dezvoltării durabile

17 octombrie, 2016
Bruxelles (video conferință)

Membrii Grupurilor de consultări interne dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană dedicate comerțului și dezvoltării durabile s-au întrunit la data de 17 octombrie 2016 la cea de-a doua ședință anuală, în conformitate cu prevederile Capitolului 13 privind Comerțul și dezvoltare durabilă a Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană.

Participanții la reuniune au discutat despre nivelul de realizare a recomandărilor menționate în Declarația primului Forum de dialog comun din 7 iulie, 2015. În linii generale, deși au fost remarcate anumite progrese, marea majoritate a constrângerilor și, respectiv, recomandările ce țin de extinderea comerțului și asigurarea dezvoltării durabile au rămas actuale.

Printre principalele realizări privind implementarea recomandărilor primului Forum pot fi menționate următoarele:

- S-a reușit, într-o anumită măsură, stabilizarea situației politice și formarea unui Guvern funcțional, fapt ce a permis reluarea procesului de reforme prioritare. În acest sens, în perioada martie – iulie, 2016, Guvernul s-a ghidat de o Foaie de parcurs care a cuprins un set de reforme prioritare (13 capitole) în domeniul justiției, administrației publice, luptei cu corupția, sectorului financiar, sectorului energetic, climatului de afaceri și implementării Acordului de Asociere cu UE. Totuși, acest proces putea fi mult mai rapid și consistent. Astfel, conform unei monitorizări independente¹, din cele 69 de acțiuni pe care urma să le întreprindă guvernarea (Guvernul, Parlamentul și un șir de alte instituții publice) pentru depășirea situației de criză politică și social-economică, doar 38 (55%) au fost realizate integral, în timp ce 19 acțiuni (28%) au fost realizate cu anumite deficiențe (ex: abateri de la bunele practici internaționale, implementare formală etc.), iar 12 acțiuni (17%) nu au fost realizate. Prin urmare, au rămas mai multe restanțe în domeniul combaterii corupției, reformei justiției și derularea lentă a anchetei pe marginea fraudelor din sistemul bancar.
- Au fost dinamizate reformele în sectorul bancar, în special prin adoptarea câtorva pachete de legi care au fortificat independența Băncii Naționale a Moldovei și a Comisiei Naționale pentru Piața Financiară, au adus mai multă claritate privind statutul Depozitarului central de valori mobiliare, au eficientizat cadrul de soluționare a crizelor bancare și au fortificat instrumentarul BNM de a spori transparența în sectorul bancar. Cu toate acestea, sectorul financiar rămâne încă destul de vulnerabil din cauza calității scăzute a guvernantei corporative din cadrul multor instituții financiare bancare și non-bancare și a cadrului de supraveghere și reglementare încă imperfect (în special, în sectorul financiar non-bancar).

¹ „Raport de monitorizare a implementării Foii de parcurs privind agenda de reforme prioritare”, ADEPT, Expert-Grup și CRJM, 2016

- Se salută îmbunătățirea relațiilor Guvernului cu partenerii de dezvoltare, în special agrearea în iulie 2016 împreună cu experții FMI a unui acord la nivel personal asupra unui program de reforme economice pentru 3 ani. În acest sens, autoritățile au demonstrat angajamentul pentru îndeplinirea acțiunilor necesare în vederea obținerii finanțării din partea FMI (decizia urmează să fie luată în luna octombrie de către Consiliul Executiv al FMI).
- Se salută și lansarea consultărilor publice în vederea actualizării Planului de acțiuni pentru implementarea Acordului de asociere cu UE, consultări care implică un spectru larg de reprezentanți ai instituțiilor publice, societății civile și sectorului privat.
- Se salută elaborarea și adoptarea Foii de parcurs privind liberalizarea pieței energetice, care cuprinde un spectru larg de acțiuni din domeniul energiei electrice, gaze naturale, energiei regenerabile și energiei termice. Asigurarea transparenței (prin consultări publice) în procesul de îndeplinire a acestor măsuri este o condiție esențială pentru a contribui la buna implementare a Foii de parcurs, inclusiv cu implicarea Secretariatului Comunității Energetice și a partenerilor de dezvoltare².
- Se salută adoptarea Legii privind energia electrică și a celei privind gazele naturale, care transpun parțial prevederile Pachetului Energetic III. Noile legi creează premise pentru liberalizarea pieței energiei electrice și a gazelor naturale, atragerea investițiilor în piața electroenergetică și a gazelor naturale, consolidarea regulatorului din domeniu, și stipulează condițiile legale și tehnice pentru facilitarea interconectării cu piața energetică europeană, prin intermediul României. Ambele legi prevăd competențe largi pentru Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE), de aceea, sunt necesare eforturi suplimentare, urgente, pentru a asigura independența deplină și a consolida capacitățile instituționale ale Agenției. Adoptarea celor două legi corespunde cu obligațiile asumate de către Moldova în calitate de membru al Comunității Energetice, dar și cu prevederile Acordului de Asociere în domeniul sectorului energetic. Totuși, acestea au fost adoptate cu o întârziere de mai mult de un an, față de angajamentul făcut (până la 01.01.2015), ca urmare a perioadei electorale din 2014 și a instabilității politice ulterioare.³
- Se constată cu satisfacție intenția Guvernului de a adopta unele modificări legislative care vor permite restabilirea unui mediu de afaceri și de investiții stabil și atractiv. Sperăm că aceste măsuri vor contribui la dezvoltarea și întărirea întreprinderilor mici și mijlocii, precum și consolidarea capacității acestora de a crea locuri de muncă decente.

Cu toate acestea, majoritatea recomandărilor (circa 2/3) din declarația primului Forum au rămas la fel de relevante, iar unele din ele chiar mai acute. În continuare, sunt evidențiate problemele ce necesită a fi tratate în regim prioritar de către autorități:

- S-a agravat problema competitivității – o condiție centrală pentru valorificarea plenară a oportunităților comerțului liber și aprofundat cu UE. Astfel, conform Raportului Competitivității Globale 2016/2017, Moldova a coborât pe locul 100 (din 138 state), ratând 16 poziții (locul 84 din 140 state în ediția de anul trecut). Aceasta explică și performanța modestă a țării la capitolul comerțului extern. După 2 ani de implementare⁴ a Acordului de Asociere cu UE, volumul total al exporturilor moldovenești de bunuri către UE a crescut cu doar 5%, în timp ce exporturile către celelalte țări ale lumii (cu excepția CSI) chiar au scăzut cu 16%, iar spre CSI tocmai cu 45% (căderea exporturilor spre

² Ibid

³ Ibid

⁴ Compararea perioadelor septembrie, 2014 – august 2016 cu septembrie 2012 – august 2014.

CSI a fost cauzată de măsurile tarifare și netarifare adoptate de către Federația Rusă împotriva exportatorilor moldoveni). În acest sens, accentuăm necesitatea fundamentală de a concentra toate eforturile în vederea sporirii competitivității de țară a Republicii Moldova, primordial prin fortificarea instituțiilor publice. Aceasta implică în primul rând protejarea mai bună a drepturilor de proprietate, respectarea muncii decente, intensificarea acțiunilor de prevenire și combatere a corupției și reformarea justiției⁵ - reformele cu cele mai puternice efecte de multiplicare asupra celorlalte sectoare.

- Un factor esențial suplimentar de care depinde competitivitatea exporturilor moldovenești pe piețele externe ține de adoptarea și, mai ales, implementarea standardelor de calitate ale UE la nivel de firmă și eliminarea standardelor GOST conflictuale și depășit de timp. În vederea accelerării acestui proces, este necesară îmbunătățirea dotării tehnice a organismelor de testare și certificare, precum și susținerea, inclusiv prin pârghii fiscale, a companiilor care investesc în implementarea standardelor UE.
- Deși au fost depuse mai multe eforturi salutare în vederea fortificării cadrului instituțional pentru coordonarea implementării agendei de asociere, procesul a rămas neclar și ineficient. Astfel, chiar dacă a fost creat Consiliul parlamentar pentru integrare europeană, nu există o claritate în privința interacțiunii acestui nou organ cu executivul pentru a asigura sinergia instituțională necesară. Totodată, nu există un instrument care ar asigura conformitatea actelor legislative la angajamentele asumate în cadrul Acordului de Asociere de la etapa elaborării de Guvern până la etapa adoptării în Parlament. Cu toate că sunt organizate ședințe comune ale Parlamentului și Guvernului de coordonare a agendei de asociere, încă nu există o claritate asupra raporturilor instituționale la acest subiect. În acest sens, considerăm necesară intensificarea eforturilor autorităților în vederea îmbunătățirii coordonării intra- și inter-instituționale pe marginea implementării agendei de asociere, cu implicarea Parlamentului și Guvernului (în special, Ministerul Economiei, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, și Cancelariei de Stat)⁶.
- Nivelul de responsabilizare a autorităților publice pe marginea implementării agendei de asociere rămâne slab. Cauzele principale țin de lipsa unui cadru clar de monitorizare și evaluare (ex: Planul de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere conține formulări vagi și, respectiv, care lasă mult spațiu pentru interpretare, fapt ce complică procesul de monitorizare externă), precum și de capacitățile limitate în cadrul societății civile. În continuare este necesar de dezvoltat un instrument transparent de monitorizare și evaluare independentă a implementării Acordului de Asociere, precum și de consolidat capacitățile societății civile (ex: crearea unui fond pentru susținerea societății civile implicate în monitorizarea procesului de asociere) pentru a stimula o participare mai activă și mai consistentă la acest proces, în vederea responsabilizării Guvernului față de aceste angajamente. Uniunea Europeană și Republica Moldova ar trebui să faciliteze funcționarea efectivă a Grupurilor consultative interne dedicate comerțului și dezvoltării durabile prin oferirea de suport financiar pentru participarea calitativă și plenară a membrilor la reuniunile anuale ale Grupurilor. Ambele părți, la fel, ar trebui să faciliteze participarea membrilor Grupurilor în dialogul permanent privind monitorizarea implementării prevederilor din Capitolul 13, dedicat comerțului și dezvoltării durabile, a Acordului de Asociere.
- După 2 ani de la implementare a DCFTA, mediul de afaceri, prin intermediul asociațiilor de profil transmit mesaje îngrijorătoare ce țin de modul în care statul tratează businessul

⁵ Conform celor mai evidente lacune identificate în Raportul Competitivității Globale 2016/2017

⁶ „Raport de monitorizare a implementării Foii de parcurs privind agenda de reforme prioritare”, ADEPT, Expert-Grup și CRJM, 2016

în calitate de partener și subiect al politicilor publice. Mai mult ca atât, crizele politice au afectat enorm procesul de implementare a prevederilor DCFTA, o bună parte din costuri fiind puse pe seama mediului de afaceri. Astfel, odată cu adoptarea standardelor de calitate UE, standardele de firmă au fost abrogate, însă regulamentele tehnice precedente nu au fost ajustate la noile cerințe. În această situație, s-a creat o inconsistență în prevederile legale pe care autoritățile le tratează duplicitar creând costuri suplimentare, iar pe alocuri generând corupție. Mai mult ca atât, odată cu crearea Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor, instituție responsabilă de reglementarea și controlul siguranței alimentelor, precum și în domeniul sanitar-veterinar și fito-sanitar, s-au format mai multe suprapuneri cu o altă instituție – Centrul Național de Sănătate Publică, care este în subordinea Ministerului Sănătății. Drept rezultat, deseori, companiile sunt nevoite să își certifice produsele de 2 ori, suportând cheltuieli, iar în unele cazuri chiar primind refuzuri de înregistrare a produselor, urmare a interpretării prevederilor legale care nu au fost abrogate. În vederea eliminării acestor deficiențe, mediul de afaceri este disponibil să coopereze cu statul prin intermediul dialogului public-privat în procesul coordonat de elaborare, aprobare și implementare a DCFTA, expunându-și dorința ca acest proces să se transforme din declarativ în lucrativ.

- Conducta de gaze care interconectează Republica Moldova și Uniunea Europeană, între orașele Iași și Chișinău, ar putea să contribuie semnificativ la asigurarea securității energetice a țării, dar mai ales la consolidarea unui mediu concurențial în piața distribuitorilor de gaz, cu efecte benefice pentru consumatorii industriali și casnici. Membrii Grupurilor consultative interne solicită dinamizarea activităților pentru extinderea acestei infrastructuri de la Ungheni până la Chișinău.
- Conform deciziei Consiliului de Asociere UE și RM din 18 decembrie 2015, Moldova și-a preluat asupra sa responsabilitățile de implementare a titlului V din Acordul de Asociere pe întreg teritoriul țării, inclusiv Transnistria. Implementarea acestor prevederi în interesul unui număr maxim de subiecți implicați în comerț va necesita identificarea unei abordări de compromis ample în elaborarea măsurilor de politici pe ambele maluri a Nistrului. În acest sens, salutăm introducerea de către UE a regimului comercial preferențial temporar pentru regiunea transnistreană până în anul 2018, înlocuind Preferințele Comerciale Autonome, care au luat sfârșit în ianuarie 2016. Totodată, accentuăm necesitatea dinamizării și în continuare a dialogului tehnic menit să faciliteze implementarea prevederilor DCFTA pe întreg teritoriu al Republicii Moldova, cu respectarea intereselor tuturor părților implicate.

Sectorul energiei regenerabile

Membrii Grupurilor consultative interne au discutat, în mod special, situația din sectorul energiei regenerabile din Republica Moldova. În acest sens, a fost salutată adoptarea Legii privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile din 26 februarie 2016, care reprezintă un pas important în direcția formării unui cadru propice pentru dezvoltarea proiectelor de energie regenerabilă. Totuși, încă persistă numeroase bariere legale, administrative și tehnice, care împiedică promovarea mai activă a energiei regenerabile. În vederea dezvoltării acestui sector în Republica Moldova, sunt propuse următoarele recomandări:

- Eficientizarea procedurilor de obținere a permisiunilor legale pentru construcția capacităților adiționale de generare și conectarea acestora la rețelele electrice și termice existente, în vederea sporirii independenței energetice a țării;

- Promovarea dezvoltării firmelor specializate în construcția și instalarea echipamentelor necesare pentru energia regenerabilă, fapt ce va permite crearea de locuri de muncă adiționale;
- Promovarea extinderii fabricilor de dimensiuni medii (până la 20 MW) de co-generare, care operează în bază de bio-combustibil și deșeuri;
- Promovarea unei utilizări mai largi a instalațiilor termale solare pentru încălzirea apei în instituțiile de ocrotire a sănătății, grădinițe și gospodării casnice;
- Crearea condițiilor necesare pentru sporirea eficienței energetice a orașelor prin dezvoltarea modelului Companiilor de servicii energetice (ESCO), care este foarte popular în UE;
- Crearea condițiilor favorabile pentru dezvoltarea infrastructurii energetice de scară mică, precum și stimularea cererii pentru resurse energetice prin aplicarea largă a instrumentelor de promovare după modelul UE (ex: dezvoltarea cooperativelor de consumatori de scară mică etc.);
- Atragerea mai activă a societății civile și comunității de afaceri în procesul de monitorizare și utilizare a fondurilor publice și externe pentru proiectele de energie regenerabilă, pentru a face acest proces mai transparent și accesibil;
- Integrarea conceptului de energie regenerabilă în cadrul programelor educaționale ale instituțiilor de învățământ, precum și organizarea cursurilor de instruire și seminare la subiectul energiei regenerabile pentru angajații municipalităților specializați în acest domeniu pentru a înțelege mai bine recente inovații tehnologice și oportunități existente;
- Integrarea conceptului de durabilitate în cadrul regulator. Potențialul agricol semnificativ al țării trebuie explorat în vederea producerii bio-combustibililor, în schimbul importului acestuia.

Membrii Grupurilor de consultări interne dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană dedicate comerțului și dezvoltării durabile rămân angajați în monitorizarea efortului guvernării de a elimina constrângerile care subminează valorificarea oportunităților Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, a implementa angajamentele asumate în acest sens și stimula comerțul și dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova.

Această Declarație comună va fi expediată către autoritățile relevante.